

Nadat de jager vertrokken is

Gareth Thomas

Elke keer dat een eendenjager vuurt, vliegen er zo'n 200 loden hagelkorrels de lucht in. De meeste vallen weer op de grond, verspreid over velden, moerassen, brede riviermondingen en slikken. Hagel hoeft de vogel niet te raken om dodelijk te zijn. Elk jaar sterven honderden watervogels, niet op een barmhartige, snelle manier omdat zij getroffen zijn, maar langzaam en op een erbarmelijke wijze, lang nadat de jager vertrokken is.

Eenden, vooral Wilde Eenden, Pijlstaarten, Slobbeenden en Wintertalingen sterven door loodvergiftiging na het eten van hagelkorrels tijdens het voedsel zoeken.

Dit jaar begint de campagne voor de Europese waterwildgebieden, waarbij de aandacht wordt gevestigd op hun afnemend aantal, de kwaliteit en de waarde ervan en hoe zij gebruikt worden.

In dit artikel onderzoekt Gareth Thomas de ernstige bedreiging voor de waterwild bevolking van onze moerassen en slikken en maakt hij bezwaar tegen het blijven gebruiken van loden hagelkorrels in patronen.

Loden hagelkorrels die op de modder en in het water vallen, worden opgegeten door watervogels, vooral eenden, die zaad of gruis zoeken. Voor de vogels zien deze korrels er uit als voedsel en voelen ook zo aan. Het lood wordt verpulverd in de spiermaag en daarna opgenomen en achtergelaten in het weefsel, vooral van de lever. Dagen later, wanneer de loodvergiftiging begint, worden de vogels traag en verliezen geleidelijk hun vliegvermogen. Zij kunnen de helft van hun lichaamsgewicht verliezen, naarmate de vliegspieren verschrompelen. Na ongeveer 2 of 3 weken sterven de meeste vogels, meestal door verhongering, omdat zij niet in staat zijn hun voedsel te verteren en op te nemen. Andere vogels lijden aan bloedarmoede, ingewands- en spierkwalen en worden vatbaar voor ziekten. In Noord-Amerika schat men dat jaarlijks 2 à 3 miljoen watervogels sterven door loodvergiftiging. Tegen iedere vijf vogels die geschoten worden, sterft er één door

loodvergiftiging. Dit is een zwaar verlies voor de Noordamerikaanse waterwildbevolking en voor de eendenjagers.

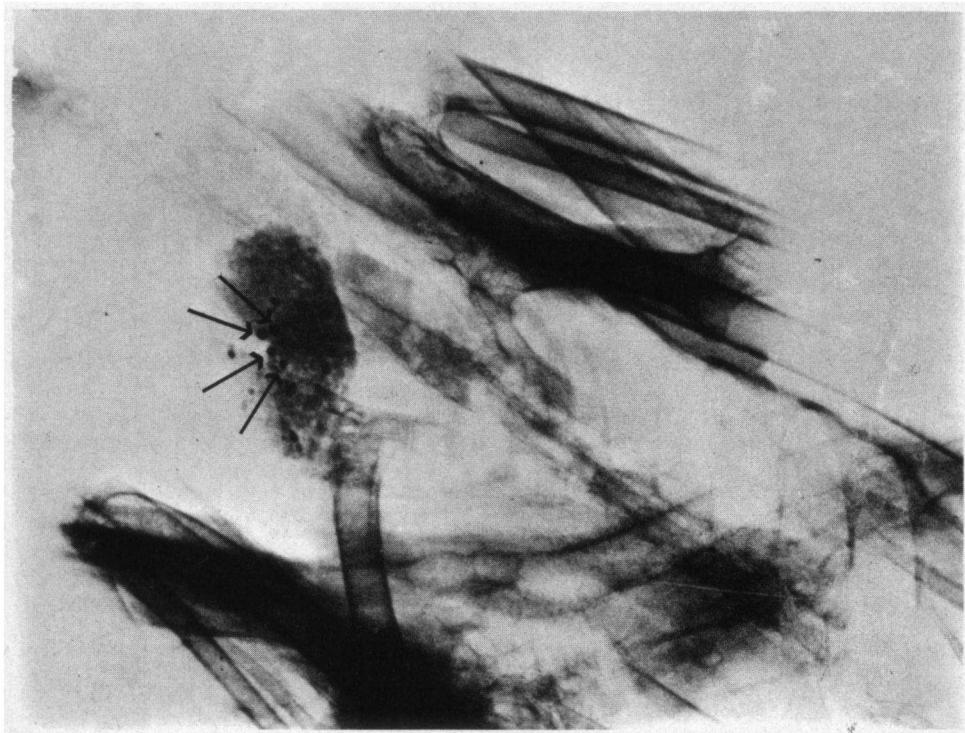
Wat gebeurt er nu in Europa? Als onderdeel van een studie over het voedselgedrag van waterwild op de Ouse Washes, onderzocht ik 1250 door eendenjagers ingeleverde watervogels, op loodvergiftiging. De gedetailleerde resultaten, die in *Waterfowl*, het officiële tijdschrift van de Wildfowl Trust, zullen verschijnen, zijn verontrustend.

Niet minder dan 9% van de Wilde Eenden en 10% van de Pijlstaarten, die onderzocht werden, hadden loden hagelkorrels in hun spiermaag. Zeker bij 13% van de Wilde Eenden en 17% van de Pijlstaarten werden nadat zij geschoten waren herkend als lijdend aan loodvergiftiging. Deze twee soorten werden door deze vergiftiging het ergst getroffen, omdat zij dieper dan andere eendensoorten in de modder wroeten, waarin de korrels blijven steken. Bij 6% van de Slobbeenden en Wintertalingen werd loodvergifti-

Op de Washes, Engeland, sterven jaarlijks 5 tot 8% van de Pijlstaarten door loodvergiftiging
Waal en Burg, Texel, 3 januari 1975

Foto: Frits van Daalen

De giftige hagelkorrels, die de watervogels met hun zevende snavels aanvoelen als voedsel, op een röntgenfoto van de spiernaag van een Kleine Zwaan

Foto: Gwyn Williams, Wildfowl Trust.

ging vastgesteld, dit zijn vogels die minder vaak en minder diep wroeten. Er werd geen vergiftiging geconstateerd bij Kraakeenden en Smienten, die grotendeels stelen en bladeren uit de modder halen, waar geen korrels op blijven liggen. Tot mijn verbazing werden er geen korrels gevonden in het kleine aantal Tafeleenden en Kuifeenden, die nauw verwant zijn aan de Roodkopspeend (*Aythya americana*) en de Kleine Toppereend (*Aythya affinis*), die in Noord-Amerika zo zwaar getroffen werden.

Na in aanmerking genomen te hebben dat eenden, die aan loodvergiftiging lijden, ongeveer tweemaal zo gemakkelijk af te schieten zijn als gezonde eenden, hebben wij berekend dat ieder jaar, op de Ouse Washes, tussen de 4 en 6% van de wilde eendenbevolking, 5 tot 8% van de Pijlstaarten en 1 tot 3% van de Wintertalingen en Slobeenden sterven door loodvergiftiging. Wat betreft de Wilde Eend, de soort die het meest uitvoerig is bestudeerd, klopt dit sterftepercentage met het percentage dat uit Noord-Amerika wordt gemeld. Bovendien waren er meldingen van sterfgevallen door loodvergiftiging onder alle drie de zwanensoorten op de Ouse Washes. Van de Kleine Zwanen, die dood werden aangetroffen, was 20% gestorven door loodvergiftiging.

Dit betekent dat loodvergiftiging verantwoordelijk is voor de dood van 400-700 wa-

tervogels per jaar op de Ouse Washes. Veel van hun lijken worden niet gevonden, omdat zij snel worden opgeruimd door Zwarte Kraaien, grote meeuwen en ratten. Sommige eenden zijn ook gevonden in dichte gronden op de Washes. De duidelijke tekenen van vergiftiging, het laten hangen van de kop en de vleugels, betekenden dat zij niet konden vliegen en met de hand te vangen waren. Kan deze erbarmelijke dood vermeden worden? Ja, als lood in de patronen vervangen wordt door een niet giftige stof. De laatste jaren heeft men proeven genomen met 'zacht' staal, vooral in de VS en Canada, zowel in het laboratorium als in het veld. Grote hoeveelheden staalkorrels bleken ongevaarlijk voor waterwild.

Maar er zijn moeilijkheden. Slechts tot afstanden van ongeveer 35 tot 40 meter was het schietvermogen te vergelijken met dat van lood; boven deze afstanden is de trefkracht van lood groter. De hardere stalen korrels maken dat de loop eerder slijt en de choke-inrichting vervormd raakt, vooral bij de goedkopere jachtgeweren. Niettegenstaande de bezwaren heeft de US Wildlife Service voorgesteld dat eendenjagers vanaf 1976 de niet giftige staalkorrels moeten gebruiken in sommige van hun jachtgebieden. Andere onderzoeken van de Canadese Wildlife Service hebben enige bemoedigende feiten aan het licht gebracht aangaande

Gemengde hagelkorrels kunnen loodvergiftiging bij Wilde Eenden met 87 à 95% doen verminderen
Opvliegende Wilde Eenden (woerden), Schalkwijk, Haarlem, voorjaar 1971 Foto: Piet Munsterman

korrels bestaande uit half lood en half ijzer. Deze 'gemengde' korrels zijn bijna even zacht als zuiver lood en hebben een soortgelijk te verwaarlozen slijteffect op de loop. Hun soortelijk gewicht ligt tussen dat van lood en ijzer in, waardoor voldoende trefkracht wordt verkregen. En voorlopige onderzoeken hebben aangetoond dat zij geproduceerd kunnen worden tegen een concurrerende prijs.

Proeven die gedaan werden met Wilde Eenden wijzen uit, dat gemengde korrels de loodvergiftiging in de vrije natuur zouden kunnen doen dalen met een opzienbarende 87% tot 95%. De reden hiervoor is dat het lood verzwakt wordt door het ijzer, waardoor

het waterwild meer gelegenheid krijgt het lood in de ingeslikte korrels snel uit te schakelen. Proeven hebben ook aangetoond, dat het ijzergehalte van de korrel de vergiftigheid van lood doet afnemen bij Wilde Eenden, die met graan gevoerd worden, omdat graan een ijzertekort heeft. Dit is een belangrijke factor, omdat in vele delen van de wereld eenden, zoals Wilde Eenden en Wintertalingen, een deel van het jaar afhankelijk zijn van graan op stoppelvelden. Op de Ouse Washes bijvoorbeeld foerageren deze soorten van laat in juli tot oktober op stoppelvelden van tarwe en gerst.

Loodvergiftiging bij waterwild is niet iets nieuws. De redenen ervoor en de verwoes-

Wintertaling, ook een slachtoffer van lood, maar in mindere mate dan Wilde Eenden of Pijlstaarten
Waal en Burg, Texel, 8 maart 1975 Foto: Frits van Daalen.

tingen die het heeft aangericht, zijn al meer dan een eeuw bekend. Ik geloof dat het tijd wordt, dat wij enige positieve, preventieve maatregelen nemen. En de campagne dit jaar voor de Europese waterwildgebieden zou de stoot kunnen geven.

Elke lidstaat zou een onderzoek moeten instellen naar de omvang van de loodvergiftiging in hun waterwildgebieden. Is het vergiftigingspercentage even hoog als in de Ouse Washes en Noord-Amerika?

De vorderingen in Amerika bij het produceren van hagel moeten besproken worden in alle landen, die deelnemen aan de campagne. Men moet fabrikanten van patronen vragen of zij van plan zijn zulke produkten te maken, zodat zij kunnen worden beproefd en men tot een gefundeerd oordeel kan komen.

Naarmate jagen en eenden schieten meer populair worden en de druk op de waterwildgebieden toeneemt, moet iedere stap die mogelijk is genomen worden om het onnodige verlies tegen te gaan, dat veroorzaakt wordt door loodvergiftiging.

- Gareth Thomas, research bioloog van de RSPB in 'Birds' nov.-dec. 1975. (vertaling dr. J. de Lange).

Het lood in Denemarken

In Denemarken wordt door jagers jaarlijks circa 250 ton lood verschoten, dat wil zeggen per km² valt circa 5,5 kg lood per jaar. (S. Wiium-Andersen, 1973: Bly... et regneeksempel. Feltornithologen 15, 1:27).

Op Cyprus gelijmd

Daar het vangen van zangvogels voor consumptie in Engeland verboden is, zorgen Cyprische vogelvangers met lijmstokken voor de bevreemding van de Britse verlangens. Ook zeldzame soorten verdwijnen tussen de tanden van onverzadigbare onwetenden. Toen het Smithsonian Institute of America in het voorjaar van 1968 25.202 vogels, die alle op één enkele plaats gevangen waren, onderzocht, bleek dat er onder de 100 verschillende soorten o.a. ook 446 Rùpells Grasmussen, 119 Dwergooruilen en 357 Bonte Tapuiten waren. De ornithologische vereniging van Cyprus bemoeit zich al jaren met de bestrijding van dit kwaad. De voorzitter, E. D. Michaelides, 5 Lambousa Street, Nicosia 111, Cyprus, houdt zich voor elke vorm van ondersteuning aanbevolen. Plannen onzerzijds zijn in voorbereiding.

Italiaanse vogeljagers

In de afgelopen tien jaren schoten de Italiaanse vogeljagers, afgezien van de duizenden gewonden, 300 mensen en 47.000 jachthonden dood!

Topsport en jacht

Het wordt meer en meer mode vaderlandse 'topsporters', zoals figuren, die op nationaal niveau hun sport beoefenen, tegenwoordig worden aangeduid, te inviteren op een jachtpartij. Hele voetbalelftallen en wielploegen trekken vaak met een 'directeur sportief' om in de wielrennerij te blijven of een clubmanager het veld in. In vele gevallen wordt hieraan door de (sport)pers via vooral landelijke bladen, royaal aandacht besteed. Met een foto van het team, dat 'ter ontspanning' met jachtgeweren het veld is ingetrokken en soms zelfs met het tableau, doorgaans Fazanten, hazen en konijnen.

In 'De Telegraaf' werden kort voor de kerstdagen van 1975 de heldendaden van de selectiegroep van FC Twente bezongen. Zij waren op uitnodiging van de befaamd oud-voetbalreferee Leo Horn, naar diens jachtgebied bij Emmeloord gekomen. En zie, tot de buit van de schietende voetballers mochten ook drie Houtsnippen worden gerekend. Leo Horn heeft een druk gelezen rubriek in 'Televizier'. Hij durft misstanden in de Nederlandse voetbalwereld aan de orde te stellen en van pittige kanttekeningen te voorzien. Hij schuwt het niet voetbalautoriteiten op de vingers te tikken. Daarom heb ik me met de zelfde vrijmoedigheid tot hem gewend. Ik heb hem geschreven, dat ik tegen de jacht ben als dit niet professioneel gebeurt. Dat ik tegen de jacht ben als het 'natuurlijk evenwicht' niet in het geding is. Dat ik tegen de jacht ben als er geen sprake is van grote schade door wild(vogels). Dat ik tegen de jacht ben als het gaat om vogels van anderen, die bij ons te gast zijn. Waarom anders protesteren tegen 'vogelmord in Italië' etc.?

Ik ben dus tegen de jacht op alle soorten snippen: ze verstoren niet het natuurlijk evenwicht, ze berokkenen niemand schade en in het winterhalfjaar verblijven hier doorgaans noordelijke vogels. Van anderen dus. Ik heb Leo Horn hierop geattendeerd en hem gevraagd hetzelfde te doen wat hij van betrokkenen verwacht, die zijn rubriek lezen. Ik beloofde hem mijn boek ('Die vreemde vogels') per kerende post te sturen als hij zou beloven nimmer meer op (Hout)snippen te jagen.

Op de ochtend waarop Leo Horn de brief moet hebben bereikt, poogde hij mij te belen. Ik was afwezig. Op nieuwjaarsdag spraken we elkaar.

Leo Horn blijkt een sportman te zijn. Hij verklaarde nimmer er bij te hebben stilgestaan wat hij deed als hij op snippen schoot. Mijn brief had hem tot nadenken gestemd. Hij heeft de jacht op snippen beëindigd. Voor altijd!

- Jan L. Bos, Parallelweg 9, Bussum.